

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 polletno 30 Din, letno 60 Din,
 za inozemstvo 90 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 18. novembra 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Za Ljubljano nismo priložili poštnih položnic, ker se bo tu pobirala naročnina po inkasantu. Blagovolite to vzeti na znanje. Naročnina do konca koledarskega leta znaša 25 Din.

MISLI

Poglavje o današnji mladini

Teško je biti danes mlad. Zmerom se mi je zdelo sumljiva fraza o »zlati brezskrbni mladosti«, mladostnih idealih in podobnih rečeh. Že res, da je nekaj lepega v mladosti, lepo je zdravje, čilost in prožnost telesa, a najlepše je pač pričakovanje »življenja«. No, dandanes se tako omamljivo mladostno pričakovanje kaj kmalu in kaj korenito razbije ob sirovi in brutalni realnosti zunanjega življenja, ob strahoviti negotovosti kruha in dela. Vrh tega pa je po drugi strani vsaka globlja, občutljivejša mladost doba najstrašnejših notranjih prepadov in iskanj, čas, ko se oblikuje značaj, kuje volja, kalna, motna, mlakužasta doba, polna notranje neuravnoteženosti, labilnosti in negotovosti, iskanje samega sebe, svojega bodočega poklica, merjenje in preizkušanje lastnih moči, zdvajanje in obup nad samim seboj — skratka, strahoten, brezupen notranji n e r e d. Nad vso to notranjo motnjavo in neurejenostjo pa se vseovladujoče dviga neizčiščeni prebujajoči se e r o s, ki se javlja v strahovitih prividih, v nočeh razpaljene fantazije, v oskrumbah, v blaznih sanjarijah in mrzličnem iskanju ženske. Grozen čas — kdo se ga ne spominja s trepetom in odvratnostjo v duši? Strindberg ga je z vso nazorno podrobnostjo in strahoto popisal v »Sinu dekle«.

Toda mi vsi, ki smo zoreli in doraščali tik pred vojno, trpeli in se mučili s svojo mladostjo, s svojo notranjo neurejenostjo, smo vsaj izven sebe in okrog sebe našli neko navidezno varnost in gotovost, stalnost in urejenost, čeprav seveda nadvse relativno in čeprav že vso prenasličeno z znamenji bodočih potresov. Danes pa, kaj najde mladina okrog sebe in izven sebe? Kaos.

Post festum

Kultura naših pokopališč.

Pravijo, da kažejo pokopališča kulturo vsakega naroda. Takih in podobnih krilatice je več, nobene ni vzeti ravno tako dobesedno, vendar pove vsaka tudi vsaj nekaj resnice. In če bi pogledali na nas Slovence s tega vidika, bi se pokazali v jako — pestri luči. Kdor je namreč na praznik vseh svetnikov ali pa na vernih duš dan obiskal naša pokopališča, bi nam moral na prvi pogled napisati najlepše izpričevalo o naši visoki kulturi, če bi se bil pa za to plat nekoliko podrobneje pozanimal, bi nam pa upravičeno lahko zmetal v obraz očitke, spričo katerih bi morali zardejeti od sramu.

Naša podeželska pokopališča so na splošno jako lepo gojena in oskrbovana, kar kaže gotovo precejšnjo pieteto, ki jo čutimo napram svojim ranjčim sorodnikom. Na mnogih naših pokopališčih pa spe svoje nevzdržno spanje tudi neštete nesrečne žrtve svetovne vojne. Na vsakem pokopališču v že napol pomeščani fari ljubljanske okolice so pa že med svetovno vojno pokopavali te nesrečneže ka — za pokopališki zid izven pokopališča. Prvi čas po vojni so vsaj za praznik vseh svetnikov te grobove nekoliko opleli in prižgali na njih par lučk, toda zadnja leta so jih kratkomalo poravnali, tako da tvorijo sedaj navaden konec sosednje njive, in otroci sploh več ne vedo, da tudi na tem zaključku njive počiva nekaj onih, o katerih jim v šoli učitelji ako vznešeno deklamirajo. In ta primer ni osamljen.

Zanemarjeni grobovi naših velikih ljudi.

Pa kaj bi segali na kmete. Pri Sv. Križu v Ljubljani so položili te dni cele gore cvetja in

Vsaka mladina hoče nekaj varnega, gotovega, dokončnega in absolutnega, nekaj, za kar se je vredno žrtvovati in trpeti, nekaj, kar bi vsaj deloma uravnotežilo njeno notranjo neuravnoteženost, njeno muko in napor, neizčiščenost in neurejenost. Ali pa ni danes vse vnanje življenje samo — družabno, nacionalno in socialno, kulturno in ekonomsko — docela neuravnoteženo in neizčiščeno, nestalno in negotovo? Dva vsaj deloma varna in absolutna pola sta v tej zmedeni časa: pozitivno krščanstvo in pozitivni marksizem, vera v tostranstvo in vera v onostranstvo. Zatorej se mladina oklepa teh dveh.

Vprašal bo kdo: kaj pa pozitivni nacionalizem? Ali današnja mladina ni več nacionalna? Je, vendar pa je njena nacionalnost po večini drugačna, nego je nacionalizem očetov. Njenim očetom je bilo naloženo, da se v silnem, tisočletnem oklepu tuje, sovražne državnosti boré za goli obstoj svojega naroda, za krušne drobtinice, za beraške mlodare bogatega in oholega samodržca; današnji mladini pa je prisojeno, da povede svoj narod tja, kamor spada po svoji notranji sili, svojem notranjem zdravju, po svojem miselnem in družabnem ustroju, da ta mladina s svojimi žrtvami in napori nadvlada neznatno število duš, ... To je visoko poslanstvo današnje slovenske mladine. Zato je nacionalizem te mladine, kolikor se zaveda svoje naloge, globlji, narnejši in samoumevnejši, kakor pa je nacionalizem njenih očetov, ki še ves tiči v negotovosti gmotnih in številčnih sil. Zato tej mladini pripadnost k lastnemu narodu ni več nobeno vprašanje, temveč nekaj tako samoumevnega, kakor je bilo to in bo tudi v bodoče na primer Angležu ali pa Francozu, pa naj bo že klerikalec ali liberallec, socialist ali nihilist. Ali je Rusija prenehala biti Rusija, ker se je pretvorila v sovjetsko unijo? Ni.

Zato je za današnjo mladino, kolikor je zavednejša in v bodočnost stremeča, nacionalizem rešeno vprašanje in nima zanjo več tiste pogonske sile, kakršno je imel, recimo, za predvojno pokolenje. Tudi je bila

Širite in naročajte naš tednik!

vencev, desetine milijonov je investiranih v bahaive spomenike, na večer je trepetalo po pokopališču celo morje lučk, časopisni reporterji so pa pisali običajne genljivosti. Prav in v redu je to, toda rdečica sramote je morala oblitati vsakogar, ki je zašel tudi k Sv. Krištofu. Neki ljubljanski dnevnik se je zadnjič škandaliziral nad ljubljanskimi župniki, ki so baje oskrbniki tega pokopališča, zakaj puste razpadati pokopališko obzidje. Ker bo treba tega itak čimprej sploh podreti, so taka zafkavanja seveda čisto neumestna, pač pa gotovo ni neumestno, če zapišemo, da je to, kar se godi z grobovi največjih in najzaslužnejših sinov našega naroda, nečuven škandal.

Prav res, da nismo med onimi, ki bi ob vsaki priliki stokali, kaj bodo rekli tujci, če vidijo to in to, kajti Ljubljance ne reguliramo zaradi tujcev in tudi cestnega blata ne strgamo zaradi tujcev, toda res je tudi, da je človeka danes v dno duše sram kogarkoli peljati na grob Vodnika, Čopa, Jurčiča, Kopitarja, Langusa, Bleiweisa in nešteti drugih ustvariteljev vse naše kulture in boriteljev za naše politične pravice. Učitelji uče otroke v šoli o nesmrtnih zaslugah teh naših mož in jim vtepajo v glavo dolžnost hvaležnosti napram njim, a kaj se mora goditi v dušah te mladine, če zaide, zanešena po svojem mladostnem idealizmu, tudi na njih grobove. Če je že ves odrasli svet prežet od samega lova za materialnimi dobrinami in od bahaštva, ki ga včasih prav vsiljivo razkazuje na še »aktivnem« pokopališču, bi morali imeti vsaj do mladine toliko obzira, da bi ji ne demonstrirali na tako grob način, da so vse genljive deklamacije o naših velmožeh v šolah in v časopisju sama gola — hinavščina.

današnja mladina pričra, kako se je po vojni ideja nacionalizma oskrunjala, poniževala, omadeževala in onečaščala. Nacionalni šovinizem, imperializem in fašizem so take težke zlorabe ideje nacionalizma, kakršne pač ne morejo pritegniti k sebi boljšega dela mladine. Tudi pri nas na Slovenskem so se po vojni skotila gibanja, ki so pod krinko nacionalizma služila sprostitvi najnižjih instinktov v človeku in ki so zategadelj veliko in samoumevno idejo nacionalnosti spravile na slab glas, bolj kakor pa bi jo mogel ne vem kakšen internacionalizem ali pa celo anacionalizem.

Ali pa je današnja slovenska mladina dorasla nalogi, da izvede svoje visoko poslanstvo, kakor smo ga orisali zgoraj? Je današnja mladina slabša, manjvrednejša in manj nadarjena od katere prejšnjih mladini? Tega nikakor ni mogoče trditi. Nasprotno, z vso odločnostjo je treba poudariti, da ni slabša, ni manj nadarjena. Morda je telesno manj odporna in zato instinktivno težeča k sportu, a duševno manj vredna gotovo ni. Pa vendar, kakšni so njeni uspehi v javnosti?

Čital sem nedavno, da je po vsaki veliki vojni ali pa velikem svetskem prevratu (tridesetletna vojna, sedemletna vojna, francoska revolucija) tista mladina, ki je zorela in doraščala pred vojno in že stopila v stik s prejšnjim uravnoveženim življenjem, neprimerno lažje in odporneje prenašala posledice vojne nego mladina, ki je izšla iz nje ali pa po nji. Ta ni pustila za seboj vidnejših sledov. Žrtvovala se je za svoje potomstvo.

Zrtev — to je predvsem delež vsake mladine. Današnje mladine nujni imperativ pa je aktivnost. Ona vidi svet, občuti krivice, nasilje, negotovost družabnih in političnih razmer, negotovost vsega duhovnega življenja. Vidi vso onemoglost starejših, da bi napravili v zunanjem in notranjem svetu red, pravičen, veljaven, absoluten red, kakršnega si želi sama. Zato obsoja in mrzi svoje očete. Zato se ji po pravici (s pravičnostjo, ki je prav tako enostranska, kakor naša in zato nič manj upravičena, kakor naša) zdi sumljiv vsak starejši človek. Strožja, občutljivejša je s samim seboj in z drugimi, nego smo bili mi.

Zločin nad samim seboj pa je, nad narodom in nad državo, kdor obsoja sedanjo mladino iz nekih svojih predsodkov, polnih perspektiv. Ne pro-

Dolžnosti naše javnosti.

Ljubljanska mestna občina in banska uprava sta menda nekaka reprezentativna in osrednja slovenska politična in upravna činitelja. Njiju proračuna znašata milijone zgolj slovenskega denarja in iz tega denarja gredo pod raznimi naslovi tudi znatne vsote za stvari, ki bi naj bile menda kulturnega in vzgojnega značaja. Ali bi ne bila tudi njiju najprimitivnejša dolžnost, da se rešijo ti, vsakemu Slovincu sveti grobovi takega sramotnega razpadanja. Jože Plečnik je že ustvaril monumentalni načrt za zadnje počivališče teh mož in če bi se vsoti, ki bi jo mestna in banska uprava v ta namen morali žrtvovati, dodati samo en odstotek tistega, kar se potroši pri Sv. Križu za baharijo, bi bil Plečnikov načrt lahko uresničen vkljub sedanji veliki denarni stiski. Če pa za to ni denarja, pa vsaj spomenike sploh podrite in grobove zravajte, da ne bo nihče vedel, da pod tistimi rušami kdo počiva in da tako skrbimo za grobove svojih največjih prednikov potem, ko smo bili — osvobojeni.

Po izkušnjah, ki jih imamo, komaj upamo, da bi se ljubljanska občina in banovina te tedne, ko sestavljata svoje proračune, spomnili tudi te svoje dolžnosti, zato bi bila dolžnost vseh naših kulturnih ustanov, ki upravljajo duševno dediščino teh mož, da dajo iniciativo za tako akcijo. Naše matice, Penklub, galerija itd., ali ne čutite, da pada soodgovornost za tako stanje naših kulturnih božjih poti tudi na vas? Poglejte, kaj je ustvarila Italija pri Sv. Križu za svoje najpreprostejše vojake, mi doma pa tako sramotimo grobove svojih največjih.

simo, ne zahtevamo prizanesljivosti, ne sentimentalnega sočustvovanja. Bodimo ji strogi, a razumevajoči. Učitelji, tovariši, prijatelji. Bodimo ji pravični sodniki, ne pa starčevski krvniki!

Ne govorim kot znanstvenik, ne gre mi za teorije in nazore, ne za pedagoška modrovanja. Gre mi za življenje, kakor ga vidim okrog sebe, kakor ga čutim, mislim in trpim v sebi. Zato trdim: današnji povprečni učitelj, pedagog in sodnik ne razume današnje mladine, njenih notranjih konfliktov in borb. Kako naj ji bo tedaj učitelj in vzgojitelj, voditelj in sodnik? Kako naj ta mladina izvrši potem svoje poslanstvo v tem svetu in v tem narodu? A.

O narodni vzgoji

Poročali smo o predavanju dr. Stanka Lebna na zboru mladega Triglava. Prinašamo nekaj miselnih odlomkov iz tega predavanja.

Naša prosvetna politika ob prehodu iz predvojne v povojno dobo.

Kar daje življenju posameznega naroda zmisel, to so svojstvene kulturne vrednote, ki jih ustvarja. Politika, ki ni tudi kulturna in predvsem kulturna politika, vodi narode v propast. Ne da bi podcenjevali pomen gospodarstva in drugih plati narodovega izživljanja, je treba ugotoviti, da brez zdrave, smotrne kulturne politike ni pravega napredka. Prava narodna vzgoja in kulturna politika pa nista nekaj neorgansko od zunaj v narod vnešenega, vsiljenega, ampak v značaju in bistvu naroda pogojenega.

MLADE narode vodi nek nezmotljiv čut pri izbiri sredstev v borbi za njih obstoj in njihove življenske pogoje. Slovenci nismo doživeli nobene politične revolucije. Napram kulturni sili Nemcev fizični upor ne bi bil zalegel. Kulturno šibkejši narodi podlegajo kulturno jačjim in sirova sila je trajno brez moči. V tem spoznanju je narodna politika Slovencev bila v prvi vrsti šolska politika. Žilavo in vztrajno smo se borili za slovenske šole, slovenski učni jezik, slovenske učne knjige. To borbo smo vodili res smotrno in dosegli korak za korakom znatne uspehe.

S prevratom smo nakrat dosegli, kar je bil prej dolgoletni predmet naše borbe. Dobili smo tudi svojo univerzo. Stali smo ob prelomu svoje prosvetne politike. Zastavljeno nam je bilo vprašanje: Ali je zdaj za nas končano vsako narodnovzgojno razmišljanje in vsaka narodnoprosvetna politika, in če ne, s čim hočemo zamenjati prejšnjo politiko? — Nismo je zamenjali z nobeno. Čutili smo neko naivno utešenost, saj smo vse imeli, za kar smo se tako dolgo borili. Tako naziranje, ki zamenjava sredstva narodne vzgoje z njenim smotrom, priča o precejšnji plehkosti duha in nerazumevanju pravih nalog vzgojne in prosvetne politike. Stržen prosvetne politike ni učni jezik, ampak taka ali drugačna vzgojna smer, ki skuša iz bistva narodovega značaja ustvariti temu značaju soodnosne vzgojne oblike. Za zgled so nam tu lahko Angleži in Francozi, ki so v stoletnem naporu ustvarili sebi primerno vzgojo kot izraz notranje življenske nujnosti narodovega značaja.

Slovenci nismo doslej ustvarili v vzgojnem pogledu nič svojega, t. j. iz naših posebnih življenskih pogojev in naše narodne biti vzniklega. Po vojni se nam niti sanjalo ni o potrebi kake narodne vzgoje. (Kolikor te nismo zamenjavali z državljansko, patriotsko ali politično-nacionalistično vzgojo! Opomba poročevalca.) Celih štirinajst let smo v tem oziru zamudili. O vseh drugih vzgojnih vprašanjih je naše učiteljstvo z vnemo razpravljalo. Stanje ljudske izobrazbe, ako ga merimo ob številu šol, se res dviga, a česar nam pri vsem tem manjka, to je prava slovenska inteligenca.

Naša najobčutnejša rana.

Tu vidimo jedro našega narodnovzgojnega vprašanja. Veliko imamo akademsko izobraženih ljudi, nemara preveliko, ki so dobri uradniki in strokovnjaki, a pogrešamo pri njih onih svojstev, ki so za narodnega voditelja, za pravo duhovno elito bistveni. Tu je naša najobčutnejša rana. Manjka nam pravih voditeljev, pogrešamo tudi onih tihih delavcev-intelektualcev, ki vrše skromno in vztrajno svojo vzgojno nalogo, a se pri tem vedno jasno zavedajo, kje je v zgodovinskem trenutku njih mesto, in so vedno pripravljeni, brez oklevanja slediti zanesljivemu klicu svoje narodne vesti. Mož z izrazito voditeljskimi lastnostmi nam manjka, z voljo do vladanja, oprto na pravo spoznanje svoje naloge, na globoko zavest odgovornosti napram narodovi celoti in na jasno gledanje narodovega položaja. Kaj pomeni, če narod take vodilne inteligence nima? To pomeni, da drugače politično in duhovno probujen, prosvetno visoko stoječ narod nima organa za uveljavljanje svojih sil, da izvira iz tega zavest nemoči in nepripravljenosti v odločilnih dneh narodove usode.

Naloga prave kulturne politike bi bila, da nam ustvari tako vodilno inteligenco z visoko razvito moralno zavestjo, da usmerja pot vsej narodni vzgoji. Le najboljši naj nam vladajo, duhovno in etično najjačji. Take politike doslej nismo poznali. Posledica tega je množica izobraženih, a etično

šibkih ljudi, ki nele nišo sposobni narod vzgajati in voditi, ki ju loči naravnost prepad v miselnosti od širokih ljudskih plasti. Kdo je pri nas vodil, kdo vladal? Ali so se stranke in politični režimi zavedali svojih dolžnosti? Ali so na vodilna mesta res postavljali najbolj značajne in sposobne ljudi? Po katerih vidikih in načelih so se podeljevala odgovorna mesta in službe? ... Danes po petnajst letih stojimo pred istim vprašanjem usmeritve naše vzgoje in kulturne politike, ki nam je bilo zastavljeno ob prevratu. Ali nas morajo šele težke izkušnje izmodrovati? Ali so bile te izkušnje res potrebne, da spoznajo vsi naši uvidevni ljudje, kje je jedro našega zla?

Ali je narodnost premagana stvar?

So ljudje, ki se ponašajo s svojim realnim gledanjem na svet in vidijo v narodnem čustvovanju samo neko nepraktično romantiko in v narodu nek abstrakten idol, za katerega se ogrevajo samo sanjavi idealisti. V resnici priča tako pojmovanje naroda samo o neki materialistični nastrojenosti duha, ki življenje umetno shematizira, ker mu manjka čuta za umevanje vrednot, ki jih vstvarja individualno narodovo življenje in sposobnosti za umevanje funkcije, ki jo vrši narodnost v kulturnem snovanju človeštva. Ista duhovna doživljaja in stremjenja dobivajo v prizmi narodove duše svoj svojstven značaj. Baš to oploja kulturno življenje narodov in ga obvaruje sterilnosti in enoličnosti. Zato mora ostati narod sam sebi zvest in si z narodno vzgojo izklesati svoj lastni duhovni obraz. To je njegovo poslanstvo.

Razvoj naroda nas nekoliko spominja na razvoj poedinca. Opažamo tri stopnje: prva, ko se narod zave samega sebe in svoje biti, druga, ko doseže neko svobodo kulturnega življenja in tretja, ko z neko nezmotljivo silo stremi za popolno svobodo v uveljavljanju svoje življenske volje in si ustvari politične pogoje za to.

Za naš narodni značaj se navajajo večkrat kot značilne poteze neka pohlevnost in plahost duha ter pomanjkanje pravega narodnega ponosa. Skuša se to tolmačiti iz dejstva našega tisočletnega suženjstva, ki je baje vtisnilo narodni duši svoj pečat. Bodi, da je drobec resnice v tem naziranju, vendar moramo iskati danes glavni vzrok senčnatih strani našega narodnega življenja v pomanjkanju prave narodne inteligence, ki bi bila s svojo značajnostjo in močatostjo narodu zgled in bi bila moralno upravičena in duhovno usposobljena, da ga vlada in vodi. Tako inteligenco si moramo šele vzgojiti. Zavestno moramo usmeriti svoja prizadevanja v to smer. Ne moremo zvaliti te naloge na prosvetne oblasti. Gre tu za vprašanje naše bodoče kulturne politike. Njena naloga je, da nam vzgoji inteligenco, ki bo utrip ljudske duše bolje razumela in znala dati močnemu hotenju, ki živi v narodu, pravi izraz. Danes je v širokih plasteh naroda zavest o naših življenskih nujnostih mnogo jačja kot med inteligenco, ki je ostala v svojih težnjah in nazorih na oni drugi stopnji razvoja.

Volitev v Ameriki

Pomen Amerike.

9. novembra je volila Amerika svojega predsednika in podpredsednika.

Amerika — to so v tem primeru samo Zedinjene države Amerike, ki pa niso zedinjene države vse Amerike, južne in severne, ampak samo tiste anglosaske kolonije, ki so se v osemdesetih letih osemnajstega stoletja osvobodile od angleškega gospostva, ter pozneje naseljene in — nakupljene dežele. Oblastni naslov: Zedinjene države Amerike, ki so si ga nadele takoj po osvoboditvi, izpričuje zavestni imperializem pravkar nastale države in trdno voljo, izločiti na novi celini vsakteri tuji vpliv. To se ji je tudi posrečilo. Zakaj brez Zedinjenih držav bi bile južno- in srednjeameriške države bržkone že zdavnaj postale znova evropske kolonije, če bi se bile brez zgleda in pomoči Zedinjenih držav sploh kedaj osvobodile.

In to — poleg dejanske moči in bogastva Zedinjenih držav in energije njenega prebivalstva — je naredilo, da danes ves svet imenuje Zedinjene države kratko Ameriko, čeprav obsega komaj četrtno površine vse ameriške celine, a res tudi polovico njenega prebivalstva.

Tako je prišlo, da tudi naš preprosti izselnik loči Ameriko, Kanado, Brazilijo, Argentinijo ...

Kaj je nam Amerika?

Zakaj Amerika je našemu ljudstvu dobro znana, bolj nego katerakoli druga tuja dežela. Tri četrtna stoletja je, kar izpolnjuje domišljijo našega siromašnega kmeta in delavca s povestmi o sreči, ki čaka tam onkraj morja. In ta povest o sreči in blaginji, bolj ali manj resnična, je malodane izpodrinila pravljice o bajni Indiji - Komandiji. Kajti kljub vsem pomanjkljivostim, ki jih je odkril kmalu tudi ne vedno kritični slovenski izselnik na Ameriki, je bila vendar ta zemlja nekaj resničnega, nekaj pozitivnega v njegovem svetu uboštva in pomanjkanja.

Še vedno, kljub marsikaterim bridkim skušnjam, je Amerika za mnogo naših ljudi obljubljena dežela, raj na zemlji, pred katerim pa stoji zadnje čase, kakor angel pred paradizem z ognjenim mečem, izselniški agent z uradnimi predpisi. V vsakem primeru pa je to zemlja, v kateri ima skoraj vsaka slovenska družina vsaj prijatelje in znanca, če že ne sorodnikov. Bogve kolikim je pričakovanje kake pravilno velike dediščine nadomestilo opuščeno loterijo, pričakovanje, ki ga pozivlja vsaktera pustolovska časnikarska vest o bajnih premoženjih tam na drugi strani sveta.

V socialnem in gospodarskem pogledu je pomen Amerike za naš narod velik, veliko večji, nego bi mogel sklepati človek, ki je zasledoval slov. uradno zgodovino v dobi od 1849. leta naprej. Kajti s potomci vred je gotovo do tri četrtna milijona Slovencev. Slovencev večinoma samo še po krvi, ki so danes državljani Amerike, ki pa so izgubljeni za nas, razen nekaj desetstisočev, ki še vzdržujejo v prvem pokolenju zvezo z domovino, in nekaj tisočev, ki se nameravajo vrniti. Kakor šo izgubljeni tudi izselniki večjih, bogatejših narodov, ki so zašli v vse prilikujoče osredje yankee-jevstva.

Ugoden vpliv Amerike.

Kljub temu in zaradi resnice moramo priznati in povedati, da je imela Amerika na naše narodno življenje marsikak ugoden vpliv. Kajti iz otopelosti siromaštva, ki mu je ubijalo voljo in krepkost, često celo razum, se je vzdignil in šel v svet. Pa je opazil, da vendar življenje ni tako strašno brezupno, kakor se mu je prikazovalo z vaškega zvonika, da je še prostor na svetu, kjer odločnost in volja nekaj veljata, čeprav morda ne vprav toliko, kakor so mu pripovedovali. In to spoznanje mu je povzdignilo samozavest, in s tem tudi vrnilo veselejši pogled na življenje. In razen tega, koliko domačij si je opomoglo z ameriškim denarjem, koliko se jih je na novo ustanovilo z njimi, kolikokrat manj je pel boben zaradi njega po vaseh.

Debršen del Slovencev živi še vedno v Ameriki. Ko smo sedaj Slovenci, po versaille-ski in rappalski osvoboditvi bolj razdeljeni, nego smo bili kedaj v zgodovini, je mahoma Amerika za Jugoslavijo in Italijo tista država, ki ima največ Slovencev. Veliko Slovencev je bilo potegnjenih v ameriški volilni metož. In Ameriške volitve, kakor sploh vsa ameriška politika ima ogromen pomen za naše naselnike: saj so to skoraj brez izjeme sami mali ljudje, navezani na delo svojih rok. Dvanajst milijonov brezposelnih šteje danes Amerika — koliko je Slovencev med njimi? In kaj je z njimi? Ameriške volitve niso torej samo zanimive, so važne, zelo važne za nekaj sto tisoč naših ljudi.

Pomen Amerike za naš nadaljni razvoj.

Kakor za Ameriko samo, vsaj dosti manj ne, so pomembne ameriške volitve in ameriška politika tudi za Evropo, katere če že ne najobčutljivejši, pa vsaj zelo občutljivi del smo mi, politično razdeljeni, gospodarsko izkoriščani.

V prvi vrsti pričakuje Evropa od novega predsednika, da pomaga dokončno urediti vprašanje vojnih dolgov. Kajti nekaj je gotovo: Roosevelt, ki je razširil v Ameriki misel, naj pristopi Amerika v Zvezo narodov, bo prekinil z ameriškim izročilom hotene osamljenosti. To mu bo tem lažje, ker čuti Amerika vprav ta hip na lastni koži, da je gospodarstvo vsega sveta zvezano med seboj po tisoč vidnih in nevidnih nitkah, in če je ena sama nitka utrgana, začnejo popuščati hkratu vse. Roosevelt bo torej zaradi Amerike same moral iskati potov, ki bodo nujno morali pomagati tudi Evropi, kajti brez uspevajočev Evrope ne more biti bogate Amerike. Gotovo Amerika ne bo popustila brez pogojev. Eden glavnih pogojev bo razorožitev. To pa more biti samo po volji nam, malemu narodu. Kajti razorožitev ne pomenja samo nižjih izdatkov za brezplodne namene, ne pomenja samo večjega meddržavnega in mednarodnega zaupanja, torej večjega trgovinskega in obrtnega prometa, ampak pomenja tudi večji vpliv ljudstva na državni ustroj, pomenja manjšo moč oblastihlepnih diktatur, skratka, pomenja napredek demokratične misli.

Demokracija in Amerika.

Pa tudi z višjega miselnega stališča je Amerika zanimiva za nas: kot demokratična dežela in kot republika.

Že zgolj okolnost, da se najmočnejši in najbogatejši narod sveta vlada demokratično, zasluži vso našo pozornost.

Amerika je volila. Volila je, ne da bi omalovaževala demokratično in parlamentarno načelo, ampak da ga potrdi in povdari. Tudi v tem pogledu je bil pogled na ameriško volilno borbo blagodejen za oko Evropeca, ki gleda, kako skušajo nekateri v osrednji in vzhodni Evropi vsako gospodarsko in politično stisko reševati

Ne prihaja nam na misel, da bi zlagali na ameriško demokracijo nekritičen hvalospev. Res, velike so hibe ameriške demokracije. Res, to demokracijo lahko označujemo kot plutokracijo, to je

demokracijo, kjer vlada bogatija s pomočjo kupljenih politikov in časnikarjev. Na to slabo stran ameriške demokracije kažejo zlasti radi zagovorniki nedemokratskih držav, kakor je sploh priljubljen in udoben način, kazati na pomanjkljivost drugod in tako zasenčiti še večje pomanjkljivosti doma.

Slabosti ameriške demokracije torej ne mislimo niti prikrivati, niti olepševati. To bi nazadnje najbolj škodovalo nam samim, ki demokracijo hočemo in jo priznavamo. Kajti vsaka neresnica je škodljiva, ker zavaja v nemoralno in tako slabi demokratsko misel, ki naj bi ostala čista in npravna, kakor je bila ob svojem spočetu. In samo če spoznamo njene napake, bomo našli pota in sredstva, da se jih ognemo.

Kakor pa vidimo in ne prikrivamo napak demokracije, tako vidimo tudi napake nedemokratskih državnih sestavov. In na prvi pogled vidimo zlasti, da so te napake večje, številnejše, pogubnejše od prvih. Zlasti pa vidimo nekaj: v demokraciji je prehod iz manj popolnih v popolnejše družabne in politične razmere lahak, vrši se neprestano, dostikrat skoraj nezapaženo, skoraj vedno tudi brez večjih pretresljajev. V nedemokratskih državah gre pa razvoj svojo pot v skokih, ki jim sledi mrtvilo, v težkih bojih, često v državljanskih vojnah. Skratka — demokratski narodi se razvijajo mirno, v rodovitni evoluciji, nedemokratski pa v boju in nasilju, v krvavi revoluciji.

Izbira bržkone ni težka.

OPAZOVALEC

Fašistično človekoljubje

Kakor poroča »Prager Presse«, piše monakovski vseučiliški profesor dr. Fritz Lenz v svoji knjigi o »Človeškem izboru in pasminskem zdravstvu« med drugim tudi tole:

»Ne more biti dvoma, da bi bilo lahko mogoče, popolnoma iztrebiti spolne bolezni. Toda tudi na tem poprišču se protivijo ozdravitvi tehtne gospodarske koristi. Kajti treba je pomisliti, če bi začeli resen in uspešen boj proti spolnim boleznim, da bi prišlo stotine zdravnikov - strokovnjakov ob kruh, in desetisoči drugih zdravnikov bi bili nemalo okrnjeni v svojih dohodkih.«

Logika teh izvajanj je ta-le. Res je, da so spolne bolezni zelo razširjene, da boleha, hira in umira za njimi milijone ljudi. In kar je še bolj strašno: te bolezni se prenašajo na potomstvo in ga slabe telesno in moralno. Zato bi bilo dobro in koristno, če bi te bolezni s pomočjo sodobne zdravstvene tehnike spravili s sveta, in ta tehnika je danes tako razvita, da bi bilo to mogoče narediti. Toda — zdaj pride ta »toda«, ki je vedno v ustih tako nesebičnega sebičnega! — toda, če bi se to zgodilo, če bi ozdraveli milijoni in če bi milijonom ne bilo treba propadati in umirati, tedaj bi utegnili nekaj stotin zdravnikov priti sploh ob zaslužek, in desetisoči zdravnikov bi imeli manjši zaslužek. Naj torej raje boleha in umira nekaj milijonov ljudi, kakor da bi nekaj stotin ljudi slabše živelo.

Kajti mislimo, da je komaj vredno še posebej pripominjati: le nekaj slabše bi bilo treba živeti tem zdravnikom-strokovnjakom, tudi v neverjetnem primeru, da bi se posrečilo spraviti vse spolne bolezni kar čez noč s sveta. Toliko časa pač, da bi si utrli pot v kako sorodno panogo zdravstva.

Pa če bi že res tako bilo, če bi res ti zdravnik-strokovnjaki kar čez noč postali odvisni od javne pomoči — ali bi ne bilo za človeštvo veliko boljše, če trpi nekaj sto ljudi zato, da je milijone zdravih in zadovoljnih.

Celo za tistega mora biti to jasno, ki mu je sebičnost že tako zatemnila razsodnost in razum, da ne vidi, da bi tisti milijoni, ki so ozdraveli, bržkone le ne pripustili, da bi trpeli pomanjkanje njihovi dobrotniki.

Prav ta logika gospoda strokovnjaka Fritza Lenza velja seveda za vse druge bolezni, ki zahtevajo od zdravnika strokovnega znanja: razne kužne bolezni, zlasti jetika, boleznii oči, zob itd. Zato bi po tej logiki vse te bolezni ne smele nikoli izginiti s sveta, dokler bo pač nekaj zdravnikov imelo od njih in ob njih svoj zaslužek.

Zdravstvo in poklici, ki se zbirajo okoli njega, so, ali bi vsaj morali biti najbolj človekoljubni. Beseda zdravnika-strokovnjaka Lenza, za katerega so človeške bolezni in nesreče samo predmet služka, ki jih je treba zategadelj negovati, zvene tako strašno, tako nečloveško, da je res treba gosp. Lenza malo bližje predstaviti tudi našemu bralcu, čeprav živi daleč od njega.

Dr. Fritz Lenz je namreč nemški narodni socialist, to je fašist. Pripadnik torej tiste stranke, ki je miselno zrastle iz italijanskega, Mussolinijevega fašizma, in ki lovi po celem svetu ljudi na publice o nacionalnih zahtevah in koristih.

Kaj so te narodne zahteve in koristi, to nam je obrazložil dr. Fritz Lenz, ko mu je po nerodnosti ušla beseda. Dobro bo, če jo pomnimo!

Ali naj ostanemo obrezani?

Naša napaka je bila, da smo se vse preveč omejevali na kulturno udejstvovanje. Vsa druga področja človeškega dejstvovanja so se nam zdela za nas nemogoča. In taki nazori žal še niso zamrli. Kakšna znata! Kakor bi ne bila kultura v neki sorodnosti (korelaciji) z vsem življenjem, kakor bi mogla vzeveti povsem osamljeno in ne glede n. pr. na gospodarsko stanje kakega naroda! Kako je mogoče zagovarjati tako enostransko usmerjenost, saj bi se s tem izpodrezala razvojna možnost vsem drugim darovom naroda, ki so mogoče še večji kot smisel za kulturno življenje! Na drugi plati pa bi taka enostranska vzgoja vsega naroda pokazala brez dvoma kmalu zelo pogubne posledice; saj je menda že vsakdo videl, kako spačene so postavbe sportnikov-rekorderjev, ki goje le en del svojega telesa! Zdi se mi, da se nam to že tako nekoliko pozna, ker se opaža v naših inteligenčnih krogih neko pretirano oboževanje duhovitosti! Mislimo tudi, da bi bilo drugače z našo usodo, če bi svoje sile usmerili še kam drugam! Nam je treba več harmoničnega razvoja vseh sil, ne pa vedno znova staviti poudarek le na kulturo! — In kaj se pravi, da nas morejo narodi povsod drugod prekositi? Mar nas ne morejo enako tudi v kulturi? In napori so tu in tam lahko »pasivni« ali »aktivni«, mar ne? Čemu bi se torej tako omejevali in obrezovali? Ali ne diši tako mišljenje vse preveč po malodušnosti in strahopetnosti? Zato pa proč z njim in veselo ter korajžno na delo — povsod!

O ljubljanskem tisku

poroča »Slovenec« tele zanimivosti:

»Državno tožilstvo kot cenzurna oblast za ljubljanski tisk je dnevno bombardirano z nešteti periodičnimi tiskovinami, ki jih mora točno pregledati in nato dati dovoljenje, da smejo dnevnik, tednik in mesečnik iziti. Dežurni cenzor ima zlasti mnogo posla z dnevniki. Vsako notico mora prav pazljivo prebrati. V Ljubljani izhaja prav mnogo različnih listov in revij. Po podatkih državnega tožilstva izhajajo v Ljubljani 3 dnevniki, eden popoldanski in 2 jutranjika. Že dnevniki absorbirajo za cenzuriranje mnogo časa. Poleg tega izhaja še 30 listov najrazličnejših strok in smeri. Nekateri teh listov izidejo po enkrat, drugi po dvakrat ali trikrat na teden. Cenzorjevo oko mora tudi tu budno paziti na vsak članek. Naposled pridejo na vrsto mesečniki, ki jih izhaja v slovenski prestolici sedaj kar 108. Poleg znanstvenih in beletrističnih revij izhajajo najrazličnejši mesečniki s poljubno vsebino, dalje mesečna glasila raznih strokovnih in drugih organizacij ter korporacij. Nekateri mesečniki izhajajo v prav mali nakladi za najožji krog čitateljev. V Ljubljani izhaja tudi nemški mesečnik »Neues Leben« kot glasilo evangelijske občine. Za 1. december je najavljena nova revija »Književnost«, ki jo bo izdajal in urejeval Bratko Kreft. Zadnje mesece je bilo prijavljenih 5 novih mesečnikov, med drugimi tudi »Vestnik I. delavskega konzumnega društva«. V zadnjem času pa je prenehalo 10 tednikov in mesečnikov. Nekateri so pa spremenili lastnike oziroma tudi naslove.«

Kaj pravi g. minister Ivan Hribar . . .

Kakor poročajo listi, se bo v Ljubljani organizirala po znanem vzorcu četniška skupina. O potrebi in umestnosti take organizacije pri nas piše bivši pokrajinski namestnik g. minister Ivan Hribar v svojih »Spominih« II., 510—512 tako-le: »Osnovali so (radikalni nacionalisti) — čim so začutili, da se približujejo nove volitve za skupščino (l. 1922), po vzoru laških fašistov pod imenom »Orjuna« posebno organizacijo. Pravila za njo, potrdilo jim je ministrstvo notranjih zadev z odlokom št. 15.977 z dne 18. novembra, kljub temu, da je § 2. teh pravil vseboval pravico dosežanja društvene svrhe tudi z uporabo fizične sile.

Jaz za svojo osebo sem, ko sem izvedel za društvo s takšno nenavadno določbo pravil, takoj posumil, da bi moglo imeti nacionalistično — idealen pomen.«

Potem nadaljuje: »V novih razmerah nam torej društva s tako nevarno privilegovanim delokrogom ni bilo prav nič potreba. Najmanj nam je bilo pa potreba slepo in brez prevdarka posnemati Lahe. Če so oni smatrali, da fašizem ne le preneso, temveč da jim ga je tudi neobhodno potreba, — naj ga imajo. Nam, ki imamo vzorno organizirano vojno moč, disciplinovano orožništvo in dobro izurjeno in vestno policijo, ni bilo tega prav nič potreba. Nasprotno je moglo društvo s takšnim privilegijem le motiti funkcionarje državne uprave, ker se je njega delovanje izmikalo njenemu nadzorstvu.« G. minister govori še o fašizmu v Italiji in mu napoveduje propad, dostavlja joč: »Človeško dostojanstvo mogoče je začasno dejati v spone; da bi se dalo trajno uklepati, je čisto izključeno.« Potem nadaljuje: »Glede na vse povedano spoznal sem torej takoj, kam delovanje novega društva povede in opozoril sem ministrstvo notranjih zadev, da vidim v njem samo teroristično organizacijo, v kateri hočejo nekateri ljudje nacionalistično idejo izkoriščati v svoje sebične

namene. Zato sem v interesu reda in poredka, brez katerih je pravna sigurnost, ki mora biti podlaga vsaki dobro urejeni državi, nemogoča, zahteval, naj se »Orjuna« razpusti, predno se zlo razpase.

Da se bo razpaslo, vedel sem, žal, le predobro.

Saj sem imel skrbi in sitnosti dovolj, da branim državno avtoriteto pred poizkusom, da se makedonske hajduške prakse zanese v naše kraje. Ne vem komu, ali nekemu je padlo v glavo, da bi se v zapadnjaški Sloveniji moglo udomačiti tako četnikovanje, kakršno je s tolikšno primesjo romantizma cvetelo v onih od zapadne kulture tako silno oddaljenih jutrovih deželah, ki so bile pod gnjilo turško upravo. In našel se je bivši narednik srbske vojske, ki se je sam povzdignil v čin podpolkovnika, da je — s čegavo in kakšno protekcijo, ne vem — dobil službo sekvestra na planinskem gradu. Predalec bi vedlo, ko bi hotel pripovedovati, kako je to službo vršil: faciť njegovega delovanja je bil, da smo pri končni razmejitvi morali planinski grad, ki je bila za nas važna strateška točka, odstopiti Italiji.« (Vse podčrtal pisec sam!)

Kulturno-zgodovinski drobiž

V Dubrovniku mi je slučajno prišla pod roko knjižica z italijanskim tekstom glasbene tragedije Josipa Klementa de Bonomi, kapelnika pri kapeli (godbi) takratnega kranjskega vicedoma »conte della Torre« (Turna).

»Il Tamerlano. Tragedia per musica da rappresentarsi in Lubiana nel palazzo del Vice Dominato l'Anno 1732«, na 54 straneh, tiskana istega leta v Benetkah in posvečena »ekscelenci Franc. Ant. Zigr. knezu Turnu« (della Torre, e Valsassina. Libero Barone di Croce, Signore di Plaiburg, Battmannsdorff, Anchen e Plochenstain, Maggiordomo maggiore ereditario nel Ducato di Carniola e della Marca di Slavonia« . . . in »vicedomu vojvodine Kranjske« etc.)

Knjižica se je nahajala v knjižnici Petra Stullija, Dubrovčana, ki je pripisal letnico 1772.

Tamerlan je bil znan predmet starejših glasbenih dram (oper).

O Bonomi-ju nisem sicer našel (n. pr. v Schillingovem leksikonu glasbe) nobenih podatkov. Bil je »abate«; njegovim dedom je tekla zibelka na Kranjskem. Knjižica je sedaj last preč. don Ant. Liepopili.

V Stullijevih časih so v Dubrovniku običavali igrati in vprizarjati različne takratne italijanske opere. A slično, kot vidimo, tudi v Ljubljani.

Dr. M. Malnerič.

Nov jezik

Pred kratkim je izšla v založbi Österreichische Bundesverlag na Dunaju knjižica z zelo zanimivim naslovom: Wie heiß das schnell auf Jugoslawisch, Ein Sprachführer für die Westentasche, spisal jo je Edo Kasumović.

Sestanek literatov

Pod tem naslovom prinaša »Delavska politika« z dne 9. t. m. tole zanimivo beležko:

»Predzadnjo soboto se je vršil v zgornjih prostorih gostilne pri »Sokolu« sestanek slovenskih literatov z zastopniki Tiskovne zadruga in z nekaterimi merodajnimi faktorji. Sestanek se je sukal okoli afere ameriškega pisatelja Louisa Adamicha, o pravilnem pojmovanju slovenstva in o vprašanjih, ki so s tem v zvezi. Razgovor je bil živahen in je trajal pozno v noč. Do popolnega sporazuma ni prišlo in se bodo sestanki še nadaljevali.«

Pa menda ni ta vest tako brez cene, da so jo zato naši vodilni dnevniki prezrli. Neliterarne in literarne osebnosti, ki so se sestanka udeležile, vendar niso tako brezpomembne. Kaj je torej? Ali se dani ali se dan nagiba? Morda bo celo oboje res?

DEJSTVA IN DOGODKI

Zanimiva sodba.

Župnika Ivana Zupančiča iz Škocjana pri Turjaku in njegovega cerkovnika Alojzija Lemdra je obtožil državni tožilec, da sta se pregrešila zoper javno varnost in red v državi, češ da sta razobešila v Škocjanu slovenske zastave dne 26. maja t. l. o priliki procesije. Pri razpravi pred tukajšnjim sodiščem dne 4. t. m. sta bila pa oba oproščena, kakor poroča »Slovenec«.

Dolžnost ljubljanske občine.

Kmalu po izročitvi članka, ki je pod gornjim naslovom izšel v zadnji številki našega lista, je pisec zvedel, da je mestno načelstvo ljubljansko že dovolilo Muzejskemu društvu za Slovenijo 14.000 Din kredita, da se izda v knjigi Vrhovčev življenjepis. S tem je zadeva za ljubljansko občino rešena na časten način, mi, ki smo razpravljali o tej potrebi, pa čutimo dolžnost, da pojasnimo stvar našemu občinstvu še s te strani.

J. A. D. „Triglav“

1.) V soboto 26. t. m. se vrši ob 8. uri občni zbor v prostorih hotela Štrklja. Radi važnosti udeležba strogo obvezna. Gg. starešine vljudno vabljeni. O d b o r.

2.) Začetkom prihodnjega tedna se vrši članski sestanek s predavanjem g. dr. Zwitterja; datum, temo in kraj objavimo pravočasno v klubovi sobi, univerzi in akad. kolegiju. O d b o r.

GOSPODARSTVO

Cene rastejo . . .

»Delavec« z dne 10. novembra prinaša prmerjalno kazalo cen življenjskih potrebščin, preračunano za petčlansko delavsko družino, kakor so bile v maju in v oktobru t. l. Prinaša tudi podrobni izkaz teh potrebščin, pri čemer je računal z majhno in varčno njihovo porabo in uporabo. Kulturne potrebe te družine je pa že celo omejil na najmanjšo mero.

In življenjski stroški te družine so znašali letos v maju 1275-70 dinarjev na mesec.

Do 22. oktobra t. l. pa so se vse življenjske potrebščine znatno pomnožile. Tega dne so znašali isti izdatki že 1503-90 dinarjev.

Cene so se torej povišale za 17-88%, to je malo manj, nego za petino.

Cene so se zvišale, toda mezde, te se niso zvišale in se, kakor in kolikor je videti, tudi bržkone še ne začnejo tako kmalu zviševati. Narobe, večina delavcev — z družinami in brez njih — bo vesela, če bo mogla sploh ohraniti delo.

In še to lahko rečemo: Tisti, ki ne zaslužijo prav nič več, nego za najmanjšo življenjsko potrebo zase in za svojo družino, namreč 1500 dinarjev na mesec, bodo še zadovoljni in blagrovani vsaj od tistih, ki niso tako srečni, da bi sploh dobili delo.

Toda koliko je delavcev, ki ne zaslužijo niti toliko, kolikor jim je treba za skromno življenje. Koliko družin mora prebiti z dohodkom, za tretjino, često za polovico ali še več manjšim, nego je ta najnižja življenjska potreba.

In še koliko jih je, ki nimajo sploh nobenega zaslužka. Ki hodijo za njim in se potikajo po svetu, z obupom na obrazu!

Cene pa se zvišujejo.

Ah, da, res je, naj se zvišujejo! Saj kdor nič ne zasluži, nima denarja niti za cenene potrebščine, ne more ga torej imeti tudi za drage.

Tako, da je pravzaprav zanj vse eno, naj cene rastejo ali padajo . . .

Naš list se je rodil iz žive potrebe po glasilu, ki bi preko vseh razlik v miselni in politični usmerjenosti združeval vse rojake v eni veliki veri v lepšo bodočnost in v borbi zanjo. Zato ga podpirajte in mu nabirajte naročnikov.

Cecilija Bricelj.

prodaja in poprava
damskih slavnikov
in klobukov

Stojnica Vodnikov trg
Ljubljana, Križevniška ul. 2

SLOVSTVO

Napoleon

(Nadaljevanje.)

D. S. Merežkovskij:

2. julija ob eni uri po polnoči je stopil Bonaparte prvi na egiptovsko zemljo. Prav tega dne je bila zavzeta skoro z golimi rokami Aleksandrija, nekdanj stolica Vzhoda, a zdaj borno mesto s šestimi tisoči duš, in čez pet dni je stopila francoska vojska v pohod proti Kairu, ne vzdolž bregov Nila, kjer bi utegnili prežati nanje sovražno brodogovje, temveč sprejoma, čez Damanhursko puščavo.

Treba je vedeti, kaj je egiptovska puščava, daleč od Nila, meseca julija, da si moremo predstaviti, kaj je prestala vojska med tem šestdnevni pohod. Ljudem se je zdelo, da so zabredli v peklenski ogenj; umirali so, blazneli, ne toliko od vročine, žeje in lakote, kolikor od groze. Začelo se je uhajanje, godrnjanje, skoro odkrit upor. A bilo je dovolj, da se je pojavil Bonaparte med uporniki, da je vse utihnilo, in ljudje so šli znova za njim pokorno v goreče peklo, kakor sence za voditeljem duš Hermesom.

12. julija so zagledali Nil, ki je izstopil in bil širok kot morje; vrgli so se vanj, kopali se in pozabili vse svoje muke, kakor jih pozabljajo sence v vodah Lete. Nadaljevali so pot ob Nilu še devet dni, ko je iznenada v zarji 21. julija zrastle pred njimi Kairo, kakor zračni privid ali čarovna prikazen iz Tisoč in ene noči, s štiri sto minareti in z ogromno mošejo Džemil-Azarja, ljubljeno mesto prerokovo, naslednik Memfisa in Heliopola. A poleg v rumeni gizeški puščavi, v sivovijoličasti daljini Mokatskih gora, v sončno-rožnati megli — okrepnela bledina velikanskih prividov. »Kaj je to?« so izpraševali vojščaki, in ko so jim odgovorili: »Piramide, gomile davnih kraljev« — niso verjeli, da so te gore delo človeških rok.

Pod zidovi Kaira, v embabehskem taborišču, jih je pričakovala desetstisočna mameluška konjica, slavna po vsem Vzhodu, vsa plamikajoča v jeklu, zlatu in dragocenem kamenju — tudi prikazen iz Šeherezade. Spredaj je drevel na konju, belem in krasnolikem ko labod, stari paša Murad-Bej, v zelenem turbanu z demantnim peresom, zapovednik Egipta.

»Rezali jim bomo glave, kakor dinje na zelniku!« je vzkliknil, ko je izvedel, da Francozi nimajo konjice.³

Hrabri sinovi puščave, Mameluki, niso poznali strogega reda, niso verjeli v topeve, vsak je verjel samo vase, v svojo damaščanko, v svojega beduinskega konja in v Preroka.

»Vojščaki, štirideset stoletij gleda na Vas z višin piramid!« je rekel Bonaparte in postavil pet divizijskih četverkotnikov, s štirimi topovi na vsakem oglu, pet živih trdnjav, ki so sršele v jeklenem ščetinjju bajonetov.

Malo da ni mameluška konjica s prvim besnim navalom zmela skrajnega četverkotnika generala Desaixa na desnem krilu, toda takoj se je znova uredil. In neprizanesljivo in počasno so se začeli vrezovati četverkotniki z jeklenimi zagodami v živo telo konjice. Jezdci so krožili okoli njih in so se bridko razbijali ob njih, kakor valovi ob skalah; priletevali so in odskakovali, kakor pes pred nasršenimi iglami ježevca.

Kmalu se je boj spremenil v klanje. Ko so Mameluki spoznali, da je odločena njih usoda, so naravnost pobesneli: ustrelili so zadnjič iz samokresa, zadali so poslednji udar z jataganom, potem pa so vrgli orožje zmagovalcem v obraz in se sami vrgli na bajonete, grabili so jih z golimi rokami, grizli so z zobmi, in ko so padali in umirali pod nogami vojščakov, so še vedno poskušali, ugrizniti jih v noge. Tako je izdihnila divja prostost Azije pod nogami razsvitljene Evrope.

Vse embabehsko taborišče je postalo plen Francozov. Takoj tam so naredili vojščaki semenj, kjer so po dražbi prodajali in kupovali dragocene bojne oprave, pravkar potrgane s še ne ohlajenih trupel; nadalje konje, sedla, ježne ponjave, šale, preproge, kože, srebro, porcelan, vzhodna vina in slaščice; jedli so, pili, plesali in prepevali revolucionarne pesmi. Bolj v stran, sede na bregu Nila, so drugi lovili na pripognjene in na dolge vrvice privezane bajonete zlato ribico — telesa Mamelukov, zagrnjena v zlato.

In na vse to je »gledalo štirideset stoletij z višin piramid«.

24. julija je šla francoska vojska v Kairo. Tu je Bonaparte trinajst dni lahko mislil, da je polovica dela opravljene: pot v Indijo je odprta. Toda 7. avgusta je prišla strašna vest: Nelson je nazadnje le zasledil svoj plen, francosko brodogovje, v abukirskem pristanišču, blizu Aleksandrije, vrgel se je nanj, kakor kragulj na pišče, in ga uničil. Francoski admiral Brueys je bil v boju ubit.

Usoda egiptovske vojne je bila odločena: Bonaparte, odrezan od Francije, je zabredel v svojo zmago, kakor miš v mišnico.

»Nimamo več brodogovja; ne kaže nam drugega, nego da ali poginemo, ali da izidemo od tod veliki, kakor staroravni junaki!« je rekel svojim ljudem; ko je bil pa sam, se je prijemal za glavo in ponavljal:

»Brueys, Brueys, nesrečnik, kaj si naredil z menoj!« Vedel — pomnil je, kaj pomenja Abukir: morje je zmagalo nad celino; pot v Indijo je zaprta — kam je odprta? Tega še ni vedel — je že pozabil; toda pomnila je nema Usoda — prazna stran njegovega šolskega zvezka, s štirimi besedami: »Sv. Helena, mali otok.« Abukir je oče Trafalgar, ded Waterlooa.

³ Marmont, I. 367.⁴ Ségur, I. 420.

Takrat je morda Bonaparte prvič razumel, da je »od velikega do smešnega en sam korak«. Velikanska himera se je razpočila, kakor milna pena; gora je rodila miš.

Znova so začeli v vojski godrnjati: »Vojščaki so se puntali, in generali tudi,« se spominja Napoleon na Sv. Heleni. »Strašno je reči, toda zdi se, da je bilo dobro, da je bilo brodogovje uničeno pri Abukirju: sicer bi se bila vsa vojska samovoljno vkrcala na ladje.«⁵

V stožeru so skovali zaroto, da primejo Bonaparta, ga odvedejo s silo v Aleksandrijo in tam prisilijo, da se pogaja z Anglijo; tej naj bi izročil Egipt in tako dobil prosto pot v domovino. Zarota se samo zaradi tega ni posrečila, ker je bila odkrita o pravem času.

Razpočila se je ena himera — vzniknila je druga, še bolj ogromna: s trinajsttisočno vojsko, odrezano od opravne podstave, prebiti se skozi Sirijo in Mezopotanijo v Indijo, po sledovih Aleksandra Velikega, vzdigniti vso Azijo, priti na njenem čelu z nešteto vojsko čez Carigrad Evropi za hrbet in osnovati svetovno gospostvo nad Vzhodom in Zapadom.

Cele dneve je ležal Bonaparte na tleh, na razgrnjenih zemljevidih in je meril s šestilom pot v Indijo. Ali se je domislil takrat, kako je sanjaril kot artilerijski podporočnik v siromašni izbici auxonnških vojašnic, pri motnem svitu lojenice: »Faraon Sesostris je leta 1491. pred Kr. r. spravil pod svojo oblast vso Azijo in prišel do Indije po morju in po kopnem?«

»V Egiptu sem se čutil prostega spon utesnjujoče civilizacije,« se spominja sam, že na vrhuncu slave, kot cesar. »Videl sem se na potu v Azijo, na hrbtu slona, s turbanom na glavi in z novim koranom, ki sem ga sam napisal, v rokah. To je bila najlepša doba mojega življenja, ker je bila najidealnejša.«⁶

So li tako brezumni njegovi prividi, kakor se dozdevajo? General Marmont, ki je dobro poznal takratni položaj na Vzhodu in je bil vse prej, nego častilec Bonaparta, zatrjuje, da bi zbog pomanjkanja vojne tehnike v Aziji pretežnost kakovosti nad količino mogla dati tudi majhni evropski vojski skoro brezmejne prednosti: v telo stare celine bi se bila zarezala, kakor ostro železo v mehki vosek. »Sanjaril sem in sem vedel, da lahko izpolnim vse svoje privide,« zatrjuje sam Bonaparte.⁷

Sanjaril je o naboru nešteti felahov in črnokožih domačinov Afrike. Že je odpravljaj poslanstvo v Meko in pismo enemu izmed sultanov od indijske meje.

Duhovne težave so bile še večje od gmotnih: če se je hotel zares osvoboditi spon evropske, krščanske civilizacije, se je moral osvoboditi krščanstva samega. Je li bil pripravljen tudi na to, ali se je samo delal, kakor da je pripravljen? V vsakem primeru je neprevidno ponavljaj lahkomišljeno šalo lahkomišljenega kralja: »Pariz je vreden maše!«⁸ To pomeni: svetovno gospostvo je vredno krščanstva.

»Zvečer sem skupaj z beji proučeval bogoslovje, pravil jim, da je samo Bog Mohameda in da ni lepo verovati, kakor da bi bilo tri — eno. Imel sem vedno sedem kavnikov na ognju, in niti en Turek ni prišel k meni, da ne bi bil pil kave.«⁹

Morda so sinovi Preroka nekako razumeli njegovega duha, ko so ga imenovali »Ognjenega sultana«; toda komaj so verjeli, da bi bil »poslanec božji«, druga »vlečba Preroka«, tudi ko so prebrali njegov poziv na moslemske šejhe in uleme: »Od začetka sveta je bilo zapisano v nebesih, da bom uničil vse sovražnike islama, podrl križe in nato prišel z Zapada, da izpolnim svoj namen.« — Tako sem se norčeval iz njih«, pristavlja, ko se tega spominja.¹⁰ — »To je bilo seveda sleparstvo, toda višjega reda.«¹¹ In zatrjuje: »Vsa vojska bi bila z menoj vred za šalo spremenila vero.«

Toda če bi bila vojska sansculottov-brezbožnikov tudi res sposobna za tako šalo, bi vendar morda Bonapartu samemu ne prišla nič bolj prav, nego »voltairjancu« generalu Mainouju, ki se mu je vse posmehovalo, ko je prestopil v moslemstvo.

10. februarja 1799. leta je začel Bonaparte sirijsko vojno. Kljub vsem svojim velikanskim himeram je jasno videl, da mu vojska samo zato sledi, ker upa, iztrgati se iz egiptovskega ujetništva.

Strašno Sinajsko puščavo, kjer je Izrael blodil štirideset let, so Francozi prehodili v dveh tednih; 25. februarja so bili v Gaze-ju, prvem palestinskem mestu; 6. marca so vzeli Jafo, kjer so morali postreliti dva tisoč ujetih Arnavtov. Še nikoli se ni miš zdelo vojna taka gnusnost!« je pisal Bonaparte direktoriju.¹² Ognivši se podnožja Karmela so prišli 17. marca do zidov St. Jean d'Acre-a, stare Ptolemaide. V dobrem mesecu so prehodili skoraj sedem sto kilometrov od Kaire do Akra, med boji in obleganjem trdnjav.

Borna trdnjavica, »izbica na kurjih nožicah«, »une bicoque«, kakor je Bonaparte nazival Aker, je bila videti, da bo lahek plen. Toda usoda je odločila drugače. Dva meseca se je vlekle obleganje; polovica vojske je bila pobita, toda Aker se ni udal. Ko pa je angleški komodor Sidney Smith prestregel na morju artilerijski prevoz Bonaparta, a svojo lastno artilerijo vrgel v trdnjavo in njeno posadko pomnožil za dvajset tisoč bajonetov, je Bonaparte izprevidel, da je Aker konec sirijske vojne, prav tako, kakor Abukir egiptovske: vnovič je zmagalo morje nad celino.

⁵ Gourgaud, 51.⁶ Rémusat, I. 274.⁷ Marmont, II. 11.⁸ Gourgaud, II. 435.⁹ Roederer, 10.¹⁰ Antommarchi, I. 134.¹¹ Lacour-Gayet, 65.¹² Ségur, I. 433.